

INHOUD

1	Waarover gaat dit boek?	12
	Racisme: een boom met vele takken	19
	● Racisme: drie kleurcodes	27
	● Racisme: verschillen die te maken hebben met persoonlijke kenmerken	44
	● Racisme: het effect is het belangrijkste	48
2	De kwetsuren door racisme	53
	● Soorten kwetsuren	56
	● Een zwaar blok aan je been	75
3	Een bescherm pak	79
	● Er zijn voor elkaar	82
	● Leren over racisme	90
	● Een sterke eigen identiteit	107
4	Reageren op racisme	127
	● Veiligheid komt ALTIJD eerst	129
	● Durf te spreken (of te zwijgen...)	142
	● Herstellen van een racistische ervaring	158
	● Waar kan je terecht?	166
	● Racisme bestrijden	168

5

Oppassen geblazen 171

- “Dat is toch niet zo erg” 173
- “Doe extra hard je best” 175
- “Doe zoals de anderen” 178
- “Maak dat ze bang van je zijn” 181

6

Wat neem je mee? 187

Kinderrechten 191

Woordenlijst 209

VOOR
VOLWASSENEN

Informatie voor volwassen begeleiders 219

- Racismewijs opvoeden 220
- Aan de slag 221
- Heb je racisme beleefd, gezien of gehoord? 225

Dankwoord 226

Verantwoording 228

tegingaan. Maar verschillen zien en er iets over zeggen is op zich niet racistisch. Dat is zelfs nodig om echt te kunnen leren over racisme. Het is wel belangrijk om met respect over die verschillen te praten. En om ook aandacht te hebben voor andere eigenschappen van iemand, zowel verschillen als gelijkenissen. Sara's nieuwe klasgenootje heeft nog veel andere eigenschappen dan alleen haar huidskleur.

-

Door dit boek te lezen heb je al bijgeleerd over racisme. De voorbeelden kunnen je helpen om racisme te herkennen in jouw leven. Maar racisme herkennen is soms best moeilijk. Dat is zeker zo bij racisme in code **geel** .

 ARTIN: *“Ik hoor mensen vaak tegen mijn ouders zeggen dat wij met ons gezin ‘goeie’ zijn en een uitzondering zijn. Ik vind het wel fijn dat we complimenten krijgen. Maar het voelt ook wel een beetje raar. Zo speciaal zijn wij toch niet?”*

De uitspraak dat iemand een ‘goeie’ is, lijkt op een compliment. Het is ook vaak goedbedoeld. Maar als je erover nadenkt, is deze opmerking toch niet zo vriendelijk. Want waarom ben je een uitzondering? Eigenlijk zegt de persoon die de opmerking maakt dat mensen die op jou lijken meestal niet deugen. Dat is een **vooroordeel** . Omdat het vooroordeel verstopt zit in een compliment en meestal niet zo bedoeld is, noemen we het racisme in code **geel**.

Artin voelt wel dat er iets niet klopt, maar herkent het **vooroordeel** ²⁰ niet omdat het klinkt als een compliment. Het is ook niet fijn als andere mensen zomaar over je oordelen. Vandaag vinden ze jou ‘een goeie’, morgen vinden ze misschien iets anders. Dat kan je onzeker maken. Artin praatte daarover met de mevrouw die hem vaak helpt met zijn huiswerk. Daardoor begreep hij beter wat er mis was met die opmerking.

-

Soms merk je iets pas op als er iets verandert. Je krijgt bijvoorbeeld een nieuwe leraar, voor het eerst is het iemand met een huidskleur die op de jouwe lijkt. Je voelt je enthousiast, en beseft dan pas dat je het al die tijd eigenlijk wel jammer vond dat geen van je leraren op jou leek. Je had er nooit bij stilgestaan dat al je leerkrachten dezelfde bleke huidskleur hadden, maar toch zat het op een manier in je achterhoofd.

Racisme begrijpen en het kunnen herkennen zijn belangrijk om niet zelf racistische dingen te zeggen of te doen. Het is ook een startpunt om te leren reageren. In het volgende hoofdstuk krijg je enkele tips om te reageren op racisme. We leggen ook uit wat je achteraf kan doen om te herstellen, want sommige ervaringen kunnen lang door je hoofd spoken of je buikpijn geven. Dan is het goed om te weten hoe je daarmee kan omgaan. Die tips zijn voor straks. Nu moet je vooral begrijpen dat zo goed mogelijk reageren op en na racisme niet

gemakkelijk is. Niemand kan dat vanzelf: je moet het leren. Het is normaal dat je soms fouten maakt. Uit die fouten kan je leren, zodat je er **racismewijzer** ¹⁶ van wordt.

O **BASHIR:** *“Op de voetbalmatch vorig weekend werd ik voor de zoveelste keer uitgescholden voor m*k**k ¹¹, dit keer door een speler van de andere ploeg. Ik ben ontploft en begon die jongen te slaan. Ze hebben me uiteindelijk gestopt en ik kreeg een rode kaart. Ik begrijp nog altijd niet hoe het precies gebeurd is. Normaal blijf ik altijd kalm en laat ik dat soort opmerkingen passeren. Ook de andere spelers van mijn ploeg waren verbaasd, omdat ze me nog nooit zo gezien hadden. Nu ben ik bang dat ik opnieuw zal ontploffen als iemand een racistische opmerking maakt. Ook mijn mama is bezorgd dat ik problemen ga krijgen.”*

Bashir kreeg op het voetbalveld te maken met racistisch schelden. Dat is racisme in code oranje en soms ook rood. De scheidsrechter had moeten reageren. De scheidsrechter kan in zo'n situatie een rode kaart geven aan een speler die dat doet of de match pauzeren als toeschouwers racistisch roepen.

De racistische uitspraak maakte Bashir zo boos dat hij de controle verloor over wat hij deed: zonder het echt te willen, reageerde hij met geweld. Hij beseft dat die reactie niet juist

was. Het doet niet alleen iemand anders pijn, je komt er ook zelf mee in de problemen.

De coach van Bashir besprak na het voorval met de ploeg hoe ze elkaar kunnen steunen als er nog racisme gebeurt. Nu Bashir de steun van zijn medespelers en coach voelt, staat hij sterker in zijn schoenen om zelf met racisme om te gaan. Hij is minder bang dat hij opnieuw de controle zal verliezen.

Daarnaast is het belangrijk dat Bashir en andere kinderen en volwassenen geen racistische opmerkingen meer horen op het voetbalveld en in andere sporten. Scheidsrechters, coaches en andere volwassenen kunnen afspraken maken om racisme in alle clubs tegen te gaan.

-

AAGJE: *“Ik stond met mijn vriendin Eva te praten op de speelplaats. Een paar grote jongens kwamen naar ons toe en begonnen gemeen tegen haar te doen. Ze lachten haar uit met haar bruine huidskleur en met haar adoptie. Eva is huilend weggelopen. Ik voel me keislecht omdat ik niets heb durven zeggen tegen die jongens. Ik durfde zelfs niet meteen met Eva mee te lopen om haar te troosten, zo bang was ik. Ik voel me heel schuldig. Dat gaat Eva me vast nooit vergeven.”*

Eva wordt uitgelachen om haar huidskleur en haar adoptie. Dat is racisme in code oranje. Het is Aagje niet gelukt om tijdens dit voorval haar vriendin Eva te steunen. Ze beseft dat Eva zich daardoor misschien in de steek gelaten voelt. Tegelijk is het belangrijk om te begrijpen dat reageren in zo'n situatie moeilijk is. Dat je zelf zo bang kan zijn, dat je niet meer echt kan nadenken over wat je het best doet. Aagje kon het terug goedmaken met Eva. Ze zei sorry en legde uit hoe bang ze was. Ze luisterde goed naar wat Eva over de situatie dacht en wat ze erbij voelde. Aagje vroeg haar ook wat ze een volgende keer het beste kan doen om Eva beter te helpen. Ook als ze niets durft te zeggen tegen de jongens, kan Aagje haar vriendin steunen, bijvoorbeeld door samen weg te gaan of hulp van een leraar te zoeken.

-

Reageren wanneer je racisme (tegen jezelf of tegen iemand anders) meemaakt, is echt moeilijk. Je weet niet zeker wat het effect van je reactie zal zijn. Wat de ene keer werkt, werkt de andere keer misschien niet. Voor iemand die bijvoorbeeld eerder verlegen is, is het nog moeilijker om iets te zeggen. Er kan een verschil zijn tussen hoe je *wil* reageren en hoe je echt reageert. Vaak bedenk je pas achteraf wat je had willen zeggen of doen. Dan kan je wel honderd manieren bedenken die beter lijken dan wat je reactie echt was. Maar op het moment zelf heb je weinig tijd om na te denken. Je kan dan

ook heel sterke gevoelens hebben: je bent geschrokken, boos, angstig, verdrietig, ... Zeker als je al veel **kwetsuren** ⁹ hebt door eerdere ervaringen van racisme, kan je daar veel last van hebben. Die sterke gevoelens maken het extra moeilijk om te reageren. Ze kunnen zo sterk zijn dat we onze reactie niet meer helemaal zelf kiezen: het lijkt alsof we zomaar vanzelf ontploffen, verstijven als een standbeeld of heel hard weglopen. Dat kan best verwarrend zijn.

Wees dus niet te streng voor jezelf als je reactie niet was zoals je het had gewild. Probeer er vooral van te leren om het de volgende keer beter te doen. Zoek daarbij zo nodig ook hulp. Als je door je reactie iemand hebt gekwetst of in de steek hebt gelaten, probeer het dan goed te maken. Vergeet ook niet: de perfecte reactie op racisme bestaat niet. In sommige situaties is er gewoon geen goede reactie. Soms is niét reageren nog het beste. Zeker als kind is het vaak extra moeilijk en niet altijd mogelijk om te reageren. Leren reageren op racisme betekent niet dat je in je eentje verantwoordelijk bent om racisme op te lossen. De échte oplossing voor racisme ligt niet bij de reacties van **slachtoffers** ⁵ en **bondgenoten** ², maar bij het stoppen van racistische woorden en daden. Kinderen kunnen daaraan bijdragen, maar het is vooral aan volwassenen om dat aan te pakken.

Racismewijsheid: waarom?

Het is belangrijk dat iederéén **racismewijs**¹⁶ wordt, of je er nu wel of niet persoonlijk mee te maken hebt.

Om een echte **bondgenoot**² tegen racisme te zijn, moet je er immers genoeg over weten. Je kan helpen om racisme tegen te gaan, om te beginnen door te vermijden dat je zelf racistische opmerkingen maakt. Je begrijpt beter wat een **doelwit**⁵ van racisme meemaakt en kan daardoor een betere steun zijn. Dat zal je vriendschappen versterken.

Als je zelf doelwit bent van racisme, is leren over racisme deel van je **bescherm pak**¹, dat jou helpt beschermen tegen **kwetsuren**⁹. Vaak gaan kinderen die slachtoffer zijn van racisme geloven dat de fout bij hen ligt. Ze denken bijvoorbeeld dat ze nergens goed in zijn, zoals je eerder las in het hoofdstuk over kwetsuren. Een bescherm pak helpt dat te voorkomen.

- *In de wachtzaal van de dokter ligt een oude strip. In het verhaal gaat de held op reis naar Afrika (zo staat het in de strip). Hij loopt in een oerwoud. Er lopen zwarte mensen: op de tekeningen zijn ze bijna bloot en dragen ze een bot in hun haren. Ze nemen de held gevangen en steken hem in een kookpot. Gelukkig kan de held ontsnappen.*

In dit verhaal zie je verschillende racistische **stereotypen** ¹⁸ en **vooroordelen** ²⁰. Door wat ze dragen en doen in het verhaal, worden zwarte mensen afgebeeld alsof ze primitief en gevaarlijk zijn, wat niet klopt. Ze worden zelfs voorgesteld als menseneters, wat ze niet zijn. Het verhaal en de beelden geven niet alleen een fout beeld van Afrikaanse landen, ze zijn bovendien racistisch. Vroeger beseften veel mensen in ons land dat niet, maar vandaag kunnen we zulke beelden en verhalen zien als racisme in code oranje.

Er komen vaak kinderen in de wachtzaal. Ze lezen in de strip. Laat ons eens kijken hoe ze reageren.

- *Jef port zijn oma aan, die naast hem zit: “Moet je eens kijken wat hier staat! De manier waarop zwarte mensen hier worden voorgesteld is toch helemaal verkeerd? Is dat misschien een hele oude strip?”*